

Значим труд на най-значимия български аналитичен философ

(рецензия на книгата на Николай Милков *Философия логического атомизма*, 2018, Санкт-Петербург: Наука

Веднага трябва да започна с уточнение. Преди няколко месеца написах две рецензии за книгата на проф. Тодор Полименов *Истина и смисъл. Категории на логическия анализ на езика* (София: Университетско издателство „Св. Климент Охридски“, 2018, 386 с.). И в двете рецензии утвърждавам, че Тодор Полименов е „бащата на българското фрегеизмание“ (вж. подр. Лозев 2018 и Lozev 2019: 104). Понеже Фреге вече безспорно се смята за един от бащите на аналитичната философия, по силата на „менталната инерция“ е естествено да предположим, че „бащата на българското фрегеизмание“ ще е „най-значимият български аналитичен философ“.

Според мен това не е така. Няма как да отнемем от проф. Николай Михайлов първенството в полето на българската аналитична философия (доколкото можем да говорим за такава). Уверен съм, че и проф. Полименов ще се съгласи с подобно мнение: и не само защото е с двайсетина години „по-назад“ във времето от проф. Милков (и следователно преводите му на Фреге и трудовете му върху него се появиха *след* свършеното от Милков), а и защото в българската философия Фреге се появи при вече положена и прощаваща аналитична традиция, зададена от Милков. В случая, разбира се, изказвам лично мнение и ако то предизвика критика или дискусия, ще се радвам да участвам в нея.

Уточнението ми трябва да продължи и в друга посока: доколко Николай Милков е „български аналитичен философ“? В това отношение мога да приема критика, защото *зрелите години* на Милков – и съответно всичко сътворявано в тях и днес – преминават извън България. До момента публикуваните му обемни трудове са на английски език. И все пак *за нас*, работещите в полето на аналитичната философия, проф. Милков ще остане като българския философ утвърдил своята пионерска следа във философията на съвременна България.

За мнозина вероятно е изненада, че книгата, която накратко ще представя, излиза на *руски език*. Тя е публикувана от едно от най-престижните руски издателства за научна литература (както се изрази мой колега – *издателство-мечта* за всеки философ да попадне в него!). Обаче – *Милков на руски!* – съвсем не е изненада за онези, които дори бегло познават биографията му. Той защитава докторска дисертация (т.е.

дисертация за кандидат на философските науки в терминологията на „времето“) в Съветския съюз през 1983 г. и рецензираната тук книга – несъмнено най-обемният му труд на руски език – е всъщност неговата дисертация, разработена преди повече от тридесет и пет години. (Нужно е да добавим и фразата „с известни редакции“, като отчетем бележките на Милков от Предговора за „старателното отстраняване“ в текста на задължителните по онова време позовавания на „класиците на марксистко-ленинската философия“ и „ритуалните славословия по адрес на Комунистическите партии на Съветския съюз и България“ (Милков 2018: 3)).

По повод *значението* на факта да се публикува книга в Русия не мога да устоя на изкушението да разкажа епизод от срещите ми с Карл Попър през април 1992 г. По това време двутомникът *Отвореното общество и неговите врагове* се подготвяше за публикуване не само в България, но и в Русия. Когато говореше за предстоящото руско издание на книгата, 90-годишният Попър видимо се оживяваше и веднъж възкликна, че – да, в живота *има* чудеса! – и според него доказателство за тях е фактът, че неговият двутомник ще излезе на руски език. Нещо, което само преди няколко години е смятал за абсолютно невъзможно!

*

Книгата на Милков има класическата структура на дисертация – увод, две глави и заключение. Всяка от главите е посветена съответно на двете „версии“ на логическия атомизъм – Ръселовата (Глава първа) и Витгенщайновата (Глава втора). Вероятно съдя пристрастно, но първа глава намирам за по-интересна и информативна от гледна точка на самата доктрина „логически атомизъм“. Тук Милков пространно, ясно и задълбочено проследява генезиса – *при Ръсел* – на идеята за логическия атомизъм и различните насоки, които Ръселовата мисъл – въоръжена с „новото средство“ – изпробва при търсенето на решения на логически, епистемологически и онтологически проблеми. Главата е фактически критически очерк на философското развитие на Ръсел, което след извършения заедно с Мур обрат от края на Деветнадесети век, минава под знака на логическия атомизъм. Милков пресъздава сложната картина не само на различните видове и подвидове на Ръселовия логически атомизъм, но и, така да се каже, тристранната *природа* на логическия атомизъм, разбран веднъж като *онтологически атомизъм*, който приема, че светът се състои от *прости* (simples, индивиди), втори път, като *епистемологически атомизъм*, съгласно който „светът може да бъде опознат с помощта на атомарни пропозиции“, и трети път, като *логически атомизъм*, за който всяка истина се познава като независима от другите истини (вж.

подр. Милков 2018: 168). Светогледните лутания на Ръселовата мисъл, доминирана от идеите на логическия атомизъм в различните му форми в крайна сметка водят до радикалния обрат през 1919 г., т.е. до завоя на Ръсел към неутралния монизъм.

Във втора глава на книгата е показано „другото лице“, или *витгенщайнианската* версия, на логическия атомизъм, както е развит в ранната философия на Витгенщайн. Много точно и въздействащо е анализирана главната доктрина на Витгенщайн за показването (*showing*) и казването (*saying*) и за невъзможността да се назове, изкаже или говори за *мистичното*. С дихотомията *showing – saying* са свързани най-оригиналните афоризми на *Логико-философския трактат*. Главата има по-широк от логическия атомизъм обхват: в нея Милков анализира освен логическия и другите два важни извора на първата философия на Витгенщайн – неговата етика и естетика, което придава завършен вид на темата.

Заключението обобщава резултатите от критическите изследвания в двете глави. Като размисля над тях, читателят осъзнава, че не е случайно твърдението на автора в Предговора, че именно сега, след повече от тридесет и пет години, при подготовката на текста за печат открива в него редица идеи, които, без да съзнава, пространно е развивал в по-късните си трудове.

Настоящата кратка рецензия бих искал да завърша с нещо като догадка, и дори повече от догадка. Почти съм убеден, че когато издателство „Наука“ в руската „северна столица“ е работило над тази безупречна като външен вид и оформление книга, то не е мислило само за търговския успех, какъвто тя има и ще има. Книгата най-вероятно е издадена и като своеобразен *подарък* за шейсет и пет - годишния юбилей на нейния автор Николай Милков – професор в Университета на Падерборн, Германия. „Подаръкът“ носи интересно послание: той е нагледен пример за факта, че и след тридесет и пет години темата за логическия атомизъм, и по-общо - за началото на аналитичната философия, е все още интересна и значима. „Подаръкът“ освен това е потвърждение и на думите на Милков от Предговора, че всъщност на изток от „европейския Запад“ винаги е имало критическа философска рефлексия на всичко, което Западът е произвеждал във философията си. Няма съмнение, че „подаръкът“ наистина ще е подарък за „студентите, аспирантите и университетските преподаватели не само по логика и философия, но също и по теория на езика и теория на науката“ (Милков 2018: 2).

Literature:

Milkov, N. 2018. *Filosofiya logicheskogo atomizma*, Sankt-Peterburg: Izd. „Nauka“.

Lozev, K. 2018. Retsenziya za knigata na Todor Polimenov „Istina i smisal. Kategorii na logicheskiya analiz na ezika“, sp. *NOTA BENE*, br. 41, Retrieved on 6 March 2019, at: <http://notabene-bg.org/read.php?id=713>.

Lozev, K. 2019. Truth and Meaning. Categories of Logical Analysis of Language by Todor Polimenov (A Review) // *Philosophy*, Vol. 28, Number 1, 2019, 104 – 105.